

О. В. Ареф'єва,
д. е. н., професор, Національний авіаційний університет
Н. В. Васюткіна,
к. е. н., доцент, Національний авіаційний університет

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В ТЕОРІЇ ФІРМИ

E. Arefieva,
doctor of science(economics), professor National Aviation University
N. Vasiutkina,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, National Aviation University

AN ENTERPRISE MANAGEMENT IS IN THE THEORY OF FIRM

Досліджено еволюційний розвиток теорій фірми, проаналізовано переваги та недоліки управлінських процесів кожного з існуючих підходів. Визначено основні методологічні підходи, що покладено в основу кожної з теорій фірми та трансформаційні зміни в діяльності фірм, які викликали відповідно зміни в управлінських процесах.

The evolution of company's theory is investigated, the advantages and disadvantages of management processes of each current approaches are analyzed. The main methodological approaches which are the principle of each company's theory and the transformation changes of company's activities which caused relevant changes in management processes are defined.

Ключові слова: теорії фірми, управлінські процеси, методологічні підходи.
Key words: theories of firm, administrative processes, methodological approaches.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сучасна динаміка економічних процесів обумовлює розвиток наукових поглядів щодо сутнісного наповнення та визначення місця підприємства як об'єкта управління. Врахування соціально-економічних функцій та синергетичний ефект, який може бути отриманий від його функціонування можна пояснити наявністю кількох наукових теорій, які ґрунтуються на притаманних ним поняттях, принципах, методах дослідження. Однією з таких є управління підприємством в теорії фірми, оскільки фірма є складним економічним утворенням, особливим інститутом сучасної економіки. Подібно до того як сама фірма пройшла тривалий етап формування внутрішніх організаційних структур і зовнішніх взаємозв'язків з середовищем, багатогранною є еволюція теоретичних концепцій, що пояснюють існування фірми, її роль в економічній системі і різноманіття форм її внутрішньої організації та підходів до вибору основних процесів управління. Головна причина розбіжностей серед різних наукових шкіл в поглядах полягає в тому, що економістами використовуються не тільки різні теоретичні підходи при обґрунтуванні положень, але й вирішуються різні наукові проблеми. Задля подолання різних проблем сучасності і випрацювання більш комплексного теоретичного погляду, з врахуванням здобутків попередників, необхідно розглянути сутність і протиріччя, що виникали в процесі еволюції даного поняття, що в свою чергу дасть змогу знизити ризик

функціонального наповнення управління при використанні їх у практичній реалізації сьогодення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями розвитку теорій фірми займалися ряд зарубіжних авторів Дж. Гелбрейт, Х. Демсец, Р. Коуз, Я. Корнаї, А. Маршал, О. Уільямсон, Г. Саймон, А. Сміт, Й. Шумпетер та ін., які випрацювали сутнісний погляд на причини існування фірм, про склад і роль підприємств в економіці. Вони відстоювали позицію, що основу управлінських дій на даному рівні складають основні положення для вирішення тих обставин, що існували в суспільстві в період їх формування, та змінюються по мірі проходження трансформаційних процесів в суспільстві та економіці.

В українській та російській економічній літературі питання теорії фірми досліджуються в працях таких вчених, як: О. Алехина, С. Закс, Г. Клейнер, А. Павлуцький, Е. Павлуцька, Т. Решетняк, Л. Саакова, Н. Сокур та багато ін. Сучасні автори підходять до вивчення даних теорій проводячи їх синтез і інтерпретують свій погляд на застосування різних теорій в сучасних умовах, що дозволяє випрацювати нові підходи до процесу управління підприємством урахуванням особливостей як соціально-економічної побудови сучасних підприємств, так і специфіки процесів, які відбуваються в економіці в цілому.

Таблиця 1. Концепції управління підприємством в теоріях фірми

Методологічний підхід	Теорії фірми	Базові методичні підходи	Концептуальні положення управління підприємством
Функціонально-статичний	Неокласична теорія (А.Сміт, А. Маршалл, Дж. Хікс, Дж. Робінсон)	Ресурсно-технологічний	Управління поведінкою фірми повністю визначається її власником, який є як власником, так і управлінцем в одній особі. Основною метою є відшукання оптимального обсягу виробництва та рівноважного стану як пристосування до умов ринку та отримання максимального прибутку
	Біхевіористська теорія (Г.Саймон)	Біхевіоризм	Процес управління розглядається через колектив індивідів, що мають різні мотиви і переваги. Процес ухвалення рішення полягає в узгодженні безлічі існуючих цілей і потреб різних індивідів
Функціонально-динамічний	Інституціональні теорії (Р. Коуз, Д. Норт, О. Уільямсон)	Інституціоналізм, неінституціоналізм, транзакційний підхід	Фірма розглядається як сукупність довгострокових контактів та як відокремлений від ринку інститут. Взаємодія з середовищем виражається у транзакційних витратах – витратах на отримання інформації про ринок та укладання угод. Транзакційні витрати обумовлені невизначеністю середовища щодо цін, наявності і якості сировини та образу дій партнерів. Середовище розглядається з позицій когнітивної невизначеності, при якій економічно вигідною стає довіра між партнерами. Мінімізація транзакційних витрат взаємодії фірм призводить до довгострокової рівноваги ринку
Системний	Підприємницька теорія (Й. Шумпетер)	Когнітивізм	Управління здійснюється за рахунок зосередження на підприємницькій функції, яка полягає в здійсненні організаційно-господарських інновацій.
	Теорія корпорації (Дж. Гелбрейт)	Інституціонально-соціальний підхід	Підхід до управління базується на підставі влади. Управлінські процеси поступово втрачають одноосібний контроль над корпоративною власністю і переходять до провідних менеджерів, що приймають основні управлінські рішення
	Еволюційні теорії (Р. Нельсон, С. Уінтер, Б. Лівехуд, Р. Глазл)	Еволюціонізм (біологічна еволюційна теорія) ресурсний підхід	Підприємство вважається організмом, в основі поведінки якого перебуває соціально-економічний генотип – сукупність характеристик і рутин, які утворюють сталий фундамент функціонування підприємства. В основі принципів управління покладено розуміння підприємства як живого організму, з наявністю набору різних підсистем і циклічних зрушень в залежності від часу
Системно-інтеграційний	Мережева теорія	Мережевий підхід	Управлінські процеси підприємства вибудовуються через взаємодію з фірмами-партнерами, об'єднаних в єдиний ланцюжок створення цінності і єдиних стратегічних цілей, метою яких є підвищення стійкості мережі
	Системно-інтеграційна теорія (Г. Клейнер)	Синергетичний підхід	Процеси управління підприємством вибудовуються через структурно-функціональні взаємозв'язки різних підсистем.

* розроблено автором за [1; 2; 3; 4; 5].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасна теорія управління базується на поєднанні досягнень різних шкіл економічної думки. Не можна визнати правомірним розгляд процесу управління тільки у рамках еволюції шкіл теорії управління. Для системного розуміння процесів управління підприємством важливий аналіз концептуальних положень про зміст і роль підприємств в економіці, основні здобутки вчених-економістів у міру розвитку їх теорій і диференціації різних підходів, формування їх поглядів на управлінські процеси.

МЕТА СТАТТІ

Дослідити еволюційний розвиток теорій фірми, проаналізувати переваги та недоліки управлінських процесів кожного з існуючих підходів, визначити основні методологічні аспекти, що покладено в основу кожної з теорій

фірми і трансформаційні зміни в діяльності фірм, які викликали зміни в управлінських процесах.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Фірма розглядається в різних аспектах в економічній теорії, менеджменті, маркетингу, фінансах і в інших сферах економічного знання, але основою розуміння фірми є економіко-теоретичні побудови.

Народження теорії фірми пов'язано з роботами вчених економістів кінця XIX — початку XX століття. За цей період вона отримала значний розвиток в вигляді багаточисельних направлень і підходів, сама її методологія являється на сьогодні предметом багатьох дискусій вчених. Але розвиток сучасних інтеграційних теорій в управлінні потребує ретельного аналізу здобутків попередників, систематизацію яких представлено в (табл. 1).

Неокласична теорія базується на моделі раціонального вибору в умовах заданого набору обмежень. Головним чином в неокласичній теорії розглядаються фізичні обмеження, які породжені рідкістю ресурсів, і технологічні — рівень знань і практичної майстерності економічних агентів, з якою вони перетворюють початкові ресурси на кінцеву продукцію. Головне місце в неокласичній теорії належить підприємству, але процеси всередині підприємства не розглядаються. Неврахування особливостей інституціонального середовища і витрат з обслуговування угод зумовлює неправильне уявлення про стан зовнішнього середовища, поведінку партнерів, їхні мотиви та інтереси, що спричиняє негативний вплив на якість стратегій підприємства та засоби їхньої реалізації. Посилка, що усі ресурси розподілені і знаходяться в приватній власності, що права власників чітко розмежовані і надійно захищені, що є досконалою інформація і абсолютна рухливість ресурсів зумовлюють однозначність та безальтернативність управлінських рішень, зокрема стратегічних. Саме таке функціонально-статичне сприйняття підприємства є головною методологічною ідеєю неокласичної теорії фірми. Оскільки неокласична теорія базується на моделі раціонального вибору в умовах заданого набору обмежень, то людину в ній подано як гіперраціональну істоту, яка ухвалює в управлінні підприємством рішення, керуючись виключно інтересами певної спільності людей, що має назву організації (підприємства, фірми). Але людина за своєю природою є ірраціональною, що знаходить відображення не лише у повсякденному, але й професійному житті.

Біхевіористи базуються на постулатах класичної теорії економіки. Проте вони вказують на те, що не завжди фірма переслідує мету максимізації прибутку, тому потрібно стежити за поведінкою компанії, вивчати її і тільки на основі цієї поведінки узагальнювати цілі діяльності. Типовим представником біхевіоризму є Г. Саймон, який вважає, що "фірми прагнуть досягти швидше задоволення, ніж максимізації" [6]. У рамках цієї теорії пропонується розглядати фірму як колектив індивідів, що мають різні мотиви і переваги. Процес ухвалення рішення полягає в узгодженні безлічі існуючих цілей і потреб різних індивідів. Біхевіористська теорія зробила значний вклад у розвиток соціальних питань в управлінні фірмою, а саме зосередження на вивченні особистості розвинуло ряд теорій, що описують ряд категорій поведінки, когнітивних теорій, гуманістичних теорій прогнозування поведінки, які мають рацію в межах їхнього застосування.

Інституціональним теоріям характерна відмова від всіляких спрощень, які існують в неокласичній теорії. Зокрема положення інституціоналізму зумовлюють врахування в управлінні підприємством трансакційних витрат. Р. Коуз в публікації "Природа фірми" [7] доводить, що фірми через свій особливий контрактний пристрій забезпечують економію трансакційних витрат при координації використання ресурсів в порівнянні з координацією, що забезпечується дією механізму цін, тобто ринком. Орієнтація на рівень трансакційних витрат може суттєвим чином змінити величину і структуру витрат підприємства, його погляд на взаємодію із суб'єктами зовнішнього середовища, визнання їхніх інтересів та мотивів, які зумовлюють власну поведінку, що може суттєво відрізнятись від очікуваної.

Дана теорія набула поширеного розвитку у 1970-х — 1980-х рр. серед дослідників [9; 10; 11], і, в першу чергу, О. Уільямсоном [12], який ввів поняття "опортуністичної поведінки" і створив тим самим передумови для застосування до вивчення підприємств агентської моделі. Опор-

туністична поведінка пояснює будь-які форми порушення узятих на себе зобов'язань (наприклад, ухилення від умов контракту), максимізацію власної корисності окремими працівниками. Неокласична теорія поняття опортуністичної поведінки не визначала, оскільки виходить з того, що кожен учасник відносин володіє досконалою інформацією і ухвалює виключно раціональні рішення.

Тому багато уваги в інституціональній теорії приділено поведінці окремих "індивідуальних агентів" (принцип методологічного індивідуалізму), яка може пояснити їхні дії, вчинки, мотиви, інтереси та рішення у професійній діяльності (ухвалення рішень, якість та своєчасність їхнього виконання, ставлення до праці, витрачання індивідуального людського капіталу тощо). Положення інституціоналізму дають змогу в управлінні підприємством враховувати обмеженість людського інтелекту, залежність якості та своєчасності ухвалення управлінських рішень і якості їхньої реалізації від здібностей керівників та виконавців, які переважною мірою далекі від досконалості. Крім цього потрібно враховувати неповноту знань працівників, а також змиритися з тим, що управлінські рішення ухвалюються на підставі тієї інформації, що є, а не тієї, що потрібна. Відмова від орієнтирів в управлінні підприємством, які встановлено неокласичною теорією, і озброєння принципами інституціоналізму дозволять суттєво наблизити управління підприємством до реалій економічного життя. Така зміна структури поведінки суб'єктів в побудові прийняття рішень дозволяє нам охарактеризувати дану теорію, як функціонально-динамічну.

У теорії фірми протягом ХХ ст. розвивалася системна парадигма — спосіб наукового мислення, побудований на методологічних принципах системного підходу [13]. До системних теорій фірми відносять підприємницьку теорію Шумпетера [4], теорію корпорацій Дж. Гелбрейта [14], еволюційну теорію [5]. Системний підхід в теорії фірми обумовлює розгляд підприємства як багатомірної і мультипросторової системи, для якої характерною є складність внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків [3].

Координальним підходом, який змінив управлінські процеси на підприємстві стала підприємницька теорія Шумпетера. Й. Шумпетер [4] протиставляє себе неокласикам, виводячи з процесу кругообігу капіталу принципу необхідності особливої підприємницької функції, яка полягає в здійсненні організаційно-господарської інновації або, точніше, "нових комбінацій чинників виробництва". Управлінська діяльність здійснюється не окремими підприємцями, які виділяються в окремий клас, а за допомогою функції, яка реалізується різними суб'єктами. Основою управлінських дій є основні три елементи: організаційні дії, ініціювання змін, грошовий дохід як ціль і критерій успіху.

Теорія Дж. Гелбрейта, на відміну від усіх інших підходів, в якості основного учасника інституціональної економіки в новому індустріальному суспільстві розглядає великі корпорації. Головним у концепції Дж. Гелбрейта є аналіз плануючої системи і її основної ланки — "зрілої корпорації". На його думку, саме ця система визначає обличчя сучасного західного суспільства і основні тенденції його розвитку.

Основою процесу в побудові управлінської діяльності в теорії корпорації покладено "з'єднання передової техніки з масовим застосуванням капіталу". Він виділяє дві стадії в розвитку процесу управління корпорації: першу стадію він зв'язує з пануванням "підприємницької корпорації", "яка за часом свого виникнення, розміру і простоті операцій ще дозволяє окремій особі, контролюючій її капітали, користуватися одноосійною владою" [14]. З ча-

сом окремі підприємці поступово втрачають одноосібний контроль над корпоративною власністю. Влада в корпорації неминує переходить до спеціальної групи людей, яка направляє управлінську діяльність підприємства, є його мозком. Таку групу людей Гелбрейт називає "техноструктурою". Техноструктура "охоплює усіх, хто має спеціальні знання, здібності або досвід групового ухвалення рішень" [14]. Головна роль у техноструктурі належить провідним менеджерам, що приймають основні управлінські рішення. Концептуальна сутність теорії корпорацій з питань структури, управління корпорацією і плануючою системою спираються на виявлення влади техноструктури і інституціональній владі корпорацій. Дж. Гелбрейт першим серед економістів обгрунтував тезу про заміну влади ринку рішеннями менеджерів. Він дійшов висновку, що з появою зрілої корпорації і плануючої системи змінилися цілі і характер їх діяльності. Оскільки плануюча система породжувала, на його думку, нову "розумну мету суспільства", максимізація прибутку вже не була першочерговою необхідністю. Мета управління з максимізації прибутку замінюється більш соціальними цілями досягнення стабільності і безпеки суспільства і споживачів, тобто фактично метою стає досягнення планового рівня прибутку і зростання бізнесу. Отже, як ми бачимо нове бачення управлінських процесів, спричинено інтенсивним розвитком суспільства, переглядом ціннісних орієнтирів, які поставили на ваги задоволення інтересів і потреб в рівній мірі всіх учасників підприємницького процесу, що в результаті стало основною причиною розвитку як корпорацій, так і різних інституцій.

Найбільш складним і багатограним стає процес управління підприємством при використанні формування власної будови еволюційної теорії. Еволюційна теорія побудована на принципі виділення багатьох рівнів щодо підприємства при наявності трьох органічно поєднаних підсистем: економічної, соціальної і технічної [15], дослідження сучасності додають ще і екологічну підсистему [16]. Відповідно до цього принципу підприємство еволюціонує одночасно на декількох зовнішніх і внутрішніх рівнях, які знаходяться в інтерактивному зв'язку, що і покладено в основу побудови процесу управління підприємством. Порядком реалізації управлінських дій на одному рівні впливає на стан інших рівнів. Згідно С. Закс, "беручи до уваги всі рівні як внутрішні, так і зовнішні, очевидно, що для підприємства, його успіху в процесі відбору істотні не лише економічні, але і громадські критерії ефективності. Їх облік неминучий, якщо менеджери мають намір успішно працювати в умовах динаміки і наростаючої складності самого підприємства і довкілля. Принцип багатьох рівнів вказує також, що на кожному з них діють, хоча і в різній формі, два основних еволюційних правила — прагнення до збереження ідентичності і адаптація до зовнішнього середовища" [5]. Тому в управлінській діяльності набуває все більш вагомому значення роль ресурсного підходу, який став для стратегічного управління і теорії фірми предметом жвавих дискусій. Спробу визначити цю роль зробила К. Коннер [17]. У своїй методологічній роботі вона порівняла ресурсний підхід з п'ятьма сталими концепціями фірми: теорією досконалої конкуренції, теорією організації галузі Дж. Бейна, шumpетерівським підходом, підходом Чикаго і теорією трансакційних витрат. Так, К. Коннер припустила, що в ресурсному підході від кожної теорії береться як мінімум одне положення, але одночасно як мінімум одне положення кожної теорії заперечується. В цілому, ресурсний підхід можна розглядати як нову теорію фірми, що пропонує своє пояснення при-

чин існування фірми незалежно від чинників опортунізму: фірма може створювати унікальні набори ресурсів, які не можуть бути відтворені за допомогою ринкових трансакцій іншими фірмами.

Мережева теорія припускає розгляд підприємства як сукупності фірм-партнерів, об'єднаних в єдиний ланцюжок створення цінності і єдиних стратегічних цілей, пов'язаних з підвищенням стійкості мережі, що взаємодіють для досягнення необхідних результатів. Мережі виникли у відповідь на вимоги споживачів щодо отримання індивідуального спілкування, що, в свою чергу, призвело до поширення процесів аутсорсинга і розвитку ключових компетенцій. Партнери в мережевих структурах спеціалізуються на здійсненні певних видів діяльності або наданні послуг, мають можливість нарощувати професіоналізм в цій сфері, що дозволяє на виході мати більш якісну і конкурентоздатну за ціною продукцію, оскільки виключено декілька етапів виробничо-комерційного процесу. Основним об'єктом процесу управління стають стосунки між суб'єктами, якість яких (довіра, задоволеність, ефективність комунікацій і т. ін.) визначають гнучкість та стійкість сформованої мережі, а також можливості її удосконалення. Це вимагає процес управління сконцентруватися на професіоналізмі співробітників, оскільки вони формують (або знищують) імідж такої фірми. На даний час теорія знаходиться в активній фазі зростання (розвитку).

Інтенсивного поширення набуває в сучасних умовах розвитку економіки системно-інтеграційний підхід, який базується на системній економічній парадигмі. Я. Корнаї [13], один з її основоположників, розглядає підприємство з позиції соціально-економічної системи як сукупності пересічених, вкладених одна в одну взаємодіючих підсистем, які поширюють свій вплив на своїх економічних агентів. Застосування такого підходу до підприємства дозволяє сформувати структурно-функціональну модель підприємства, яка інтегровано відображає дію найбільш важливих (на його думку) середовищ підприємства — ментального, інституціонального, культурного, технологічного і т.ін. Процеси управління підприємством в даному підході вибудовуються через структурно-функціональні взаємозв'язки різних підсистем. Подальший розвиток дана концепція набула в інтерпретації свого бачення Г. Клейнером [3], який розкриває сутність і взаємозв'язки семи підсистем, що абсолютно різні за своєю предметною сутністю природою (ментальні конструкції, культурні зразки і цінності, мікроінститути, знання, матеріально-фінансові активи, "кейси" і ін.), проте володіють глибокою внутрішньою єдністю, що охоплює як подібність механізмів взаємодії з навколишнім середовищем, так і єдність внутрішньої структури.

ВИСНОВКИ

У цілому, слід зазначити, що кожен підхід має міцну методологічну основу і базується або на біхевіористському, інституціональному, ресурсному підході або на методології когнітивної психології, що досліджує поведінку людини з урахуванням індивідуальних здібностей до мислення і особових особливостей індивіда. Це сприяло формуванню відповідних теорій управління на нагальні проблеми практики функціонування підприємств та здійсненню вчасної його адаптації до змін у виробничих, майнових, трудових відносинах та реалізації цілей для підтримання конкурентноздатності. Проведений нами аналіз процесів управління в ході розвитку різних теорій фірми, дозволяє визначити, що розвиток науки сприяв еволюціюванню методології економічної думки від фун-

кціональних уявлень про підприємство до сучасних системних теоретичних побудов, які дозволяють формувати багатоаспектні управлінські рішення.

Література:

1. Саакова Л.В. Сравнительный анализ теорий фирмы и сущности современной корпорации [Электронный ресурс] / Л.В. Саакова // Проблемы современной экономики. — 2010. — №4 (36). — Режим доступа: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3342>. — Заглав. с экрана.
2. Решетняк Т.І. Управління розвитком підприємства: інформаціологічний аспект: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.06.01 / Решетняк Т. І.; КНЕУ. — К.: КНЕУ, 2005. — 20 с.
3. Клейнер, Г.Б. Системно-интеграционная теория предприятия и эволюционный поход [Электронный ресурс] / Г.Б. Клейнер. — Режим доступа: <http://www.kleiner.ru/Systinteg%20theory%20of%20enterprise.pdf>. — Заглав. с экрана.
4. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. — М.: Прогресс, 1982.
5. Закс С. Эволюционная теория организации / С. Закс // Проблемы теории и практики управления. — 1998. — № 1. — С. 88.
6. Саймон Г. Теория принятия решений в экономической теории и науке о поведении / Г. Саймон // Теория фирмы. — СПб.: Экономическая шк., 1995. — С. 55.
7. Коуз Р.Г. Природа фирмы / Р.Г. Коуз, О.И. Уильямсон; перевод с англ. С. Дж. Уинтер. — М.: Дело, 2001. — С. 33—52.
8. Коуз Р. Фирма, рынок и право: [пер. с англ.] / Б. Пинскера; под науч. ред. Р. Капелюшкина. — М.: Новое изд-во, 2007. — 224 с.
9. Алчян А.А. Производство, стоимость информации и экономическая организация / А.А. Алчян, Г. Демсец / Вехи экономической мысли / ред. А.Г. Слуцкий. — СПб.: Экономическая шк., 2003. — Т. 5. Теория отраслевых рынков. — С. 280—317.
10. Cheung S.N.S. The contractual nature of the firm / S.N.S. Cheung // Journal of Law and Economics. — 1983. — № 26 (1). — P. 1—21.
11. Демсец Х. Еще раз о теории фирмы: [пер. с англ.] / Х. Демсец // Природа фирмы / ред.: О. И. Уильямсон, С. Дж. Уинтер. — М.: Дело, 2001. — С. 237—267.
12. Williamson O.E. Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications / O.E. Williamson. — Free Press: N.Y. — 1975.
13. Корнай Я. Системная парадигма: [пер. с англ.] / Я. Корнай // Вопросы экономики. — 2002. — № 4. — С. 4—22.
14. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество: [пер с англ.] / Дж. Гелбрейт; под общ. ред. Н.И. Иноземцева. — М.: Прогресс, 1969.
15. Павлуцкий, А. Менеджмент третьего тысячелетия: системно-эволюционный подход к развитию организаций / А. Павлуцкий, Е. Павлуцкая, О. Алехина // Упр. персоналом. — 2001. — № 2. — С. 66—69.
16. Сокур Н.І. Экологические и экономические аспекты развития экологически чистого производства / Н.И. Сокур, П.Е. Гаврилов // Екологічна безпека. — 2009. — № 2 (6). — С. 26—33.
17. Conner K.R. A Historical Comparison of Resource-Based Theory and Five Schools of Thought Within Industrial Organization Economics: Do We Have a New Theory of the Firm? / K.R. Conner // Journal of Management. — 1991. — № 1. — P. 121—154.

References:

1. Saakova, L. V. (2010), "Comparative analysis of theories of the firm and the nature of the modern corporation", Problemy sovremennoy ekonomiky, [Online], vol. 4 (36), available at: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=3342>.
2. Reshetniak, T. I. (2005), "Management of the company: informatsiologichnyy aspekt", Candidate Thesis, Econ. science, KNEU, Kyiv, Ukraine.
3. Kleyner, G. B. Sistemno-integratsionnaya teoriya predpriyatiya I evolyutsionnyy podhod [System-integration theory and evolutionary trek enterprise], [online], available at: <http://www.kleiner.ru/Systinteg%20theory%20of%20enterprise.pdf>
4. Shumpeter, Y. (1982), Teoriya ekonomicheskogo razvitiya [Theory of Economic Development], Progress, Moskov, Russia.
5. Zaks, S. (1998), "Evolutionary theory of organization", Problemy teorii I praktiki upravleniya, vol. 1, p. 88.
6. Saymon, G. (1995), "Decision theory in economics and the science of behavior", Teoriya firmy [The Firm], Ekonomicheskaya shkola, SPb, P. 55, Russia.
7. Kouz, R. G. Uilyamson, O. I. and translated from English Uinter, S. Dzh. (2001), Priroda firmy [Nature of the Firm], Delo, Moskov, pp. 33—52, Russia.
8. Kouz, R. Pinsker, B. and a researcher. ed. Kapelyushkina, R. (2007), Firma, ryok I pravo [The firm, the market and the right], Novoe izdatelstvo, Moskov, P. 224, Russia.
9. Alchyan, A. A. Demsets, G. (2003) "Production, cost information and economic organization", editor Slunskiy, A. G., Vehl ekonomicheskoy mysli [Landmarks of economic thought], vol. 5. Teoriya otraslevykh ryokov [The theory of industrial organization], Ekonomicheskaya shkola, SPb, pp. 280—317, Russia.
10. Cheung, S. N. S. (1983) "The contractual nature of the firm", Journal of Law and Economics, vol. 26(1), pp. 1—21.
11. Demsets, Kh. (2001), "Once again on the theory of the firm", editor Uilyamson, O. I. and Uinter, S. Dzh., Priroda firmy [Nature of the Firm], Delo, Moskov, pp. 237—267, Russia.
12. Williamson, O. E. (1975), Markets and Hierarchies: Analysis and Antitrust Implications, Free Press, N. Y., USA.
13. Kornai, Ya. (2002), "System Paradigm", Voprosy ekonomiky, vol. 4, pp. 4—22. 14. Gelbert, Dzh. and edited by Inozemtseva, N. I. (1969), Novoe industrialnoe obshchestvo [The New Industrial State], Progress, Moskov, Russia.
14. Gelbrejt, Dzh (1969), Novoe industrial'noe obshchestvo [The New Industrial State], Progress, Moscow, Russia.
15. Pavlutskiy, A. Pavlutskaya, E. and Alekhina, O. (2001), "Management of the Third Millennium: system-evolutionary approach to the development of organizations", Upravlenie personalom, vol. 2, pp. 66—69.
16. Sokur, N. I. and Gavrillov, P. E. (2009), "Environmental and economic aspects of development of cleaner production", Ekologichna bezpeka, vol. 2 (6), pp. 26—33.
17. Conner, K.R. (1991), "A Historical Comparison of Resource-Based Theory and Five Schools of Thought Within Industrial Organization Economics: Do We Have a New Theory of the Firm?", Journal of Management, vol. 1, pp. 121—154.

Стаття надійшла до редакції 07.11.2013 р.